

УДК: 378.147

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ЕТНОДИЗАЙНУ

кандидат педагогічних наук, доцент, Руденченко А.А.

Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка,
Україна, м. Київ

У статті викладено основні етапи дослідно-експериментальної апробації методики навчання етнодизайну студентів вищих навчальних закладів, необхідності впровадження, особистісно-зорієнтованої освітньої моделі, яка б відображала особливості сучасного соціокультурного простору. Організація наукового і навчально-виховного процесу у вищих навчальних мистецьких закладах має будуватися на сучасних розробках у галузі художньої освіти і педагогіки мистецтва, активно використовувати традиції народної культури. Нове тисячоліття і теперішній складний соціально-економічний стан потребують вироблення нових концептуальних моделей навчання та виховання. Така модель освіти може бути розроблена на засадах нової інтегративної філософсько-психолого-педагогічної галузі наукових знань. Соціально-економічні та духовні зрушення, що відбуваються в нашій країні, потребують найповнішого розвитку людини як найвищої соціальної цінності.

Ключові слова: обдаровані студенти, дизайн-освіта, дизайн, етнодизайн, традиції.

кандидат педагогических наук, Руденченко А.А. Методика обучения будущих специалистов в области этнодизайна / Институт искусств Киевского университета имени Бориса Гринченко, Украина, Киев

В статье проанализированы необходимость внедрения, основываясь на гуманистических принципах, инновационной, личностно-ориентированной образовательной модели, которая бы отражала особенности современного социокультурного пространства. Организация научного и учебно-воспитательного процесса в высших учебных художественных заведениях должна строиться на современных разработках в области художественного образования и педагогики искусства, активно использовать традиции народной культуры. Новое тысячелетие и нынешний сложный социально-экономическое положение потребует выработки новых концептуальных моделей обучения и воспитания. Такая модель образования может быть разработана на основе новой интегративной философско-психолого-педагогической области научных знаний. Социально-экономические и духовные сдвиги, происходящие в нашей стране, требуют полного развития человека как высшей социальной ценности.

Ключевые слова: одаренные студенты, дизайн-образование, дизайн, этнодизайн, традиции.

Ph.D., Rudenchenko A.A. Technique of training of future specialists in the field of etnodizayna / Art Institute of Borys Grinchenko Kyiv University, Ukraine, Kiev

The article sets out the main stages of the experimental testing of teaching methods etnodesign university students, the need to implement, personality-oriented educational model that would reflect the features of modern social and cultural space.

Organization of scientific and educational process in higher educational institutions of art should be based on modern developments in the field of art education and art pedagogy, active use of the traditions of folk culture. New Millennium and the current difficult socio-economic

situation need to develop new conceptual models of learning and education. This model of education can be developed based on a new integrative philosophical and psycho-pedagogical field of scientific knowledge. Socio-economic and spiritual changes occurring in our country need most complete development of man as the highest social value.

Key words: gifted students, design-education, design, ethnodesign, traditions.

Вступ. Актуальність проблеми. Теоретичний аналіз основних підходів до проблеми формування професійної етнокультури майбутніх фахівців в сучасних умовах модернізації вищої освіти послужив нам методологічним обґрунтуванням при розкритті поняття «етнодизайн» і при розробці моделі професійної підготовки майбутніх дизайнерів з формування у них цього виду культури, а також впровадження моделі в педагогічну практику підготовки фахівців даного профілю.

Педагогічний досвід показує, що ефективність навчальної діяльності часом чимало залежить від вмілого використання педагогічних традицій народу, в яких, що дуже важливо, навчання і виховання здійснюється в гармонійній єдності. На думку В. Ф. Максимович, народні етичні і педагогічні традиції в даний час настільки забуті, що їх творче відродження цілком справедливо сприймається як свого роду інноваційний феномен. Їх діалектичне пристосування до нових соціальних умов призводить до педагогічних знахідок, часом - до несподівано продуктивним нововведень [2].

Формування цілей статті. Метою статті є актуалізація методологічних засад навчання етнодизайну, наукове обґрунтування їх вагомого значення для сучасної проектно-технологічної освіти,

викладено основні етапи дослідно-експериментальної апробації методики навчання етнодизайну студентів вищих навчальних закладів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив народного мистецтва на розвиток свідомості особистості в педагогічному процесі був предметом уваги в дослідженнях В.Бутенка, І. Зязюна, Г. Васяновича, О. Гончаренка, Н. Ничкало, В.Титаренко, В. Фіголя та ін. У контексті мистецької освіти ця проблема висвітлюється в працях Є. Маркова, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Ростовського, О. Рудницької, Г. Тарасенка.

Виклад основного матеріалу. Основою розробленої нами функціональної моделі професійної підготовки щодо навчання етнодизайну майбутніх дизайнерів в умовах вузу виступає основні положення народного декоративно-прикладного мистецтва. При цьому в створеній моделі можна використовувати тематичний матеріал у відповідних завданнях тієї народності або національності, в якій країні проводиться професійна підготовка дизайнерів.

У Державному освітньому стандарті вищої професійної освіти за спеціальністю 052400 Дизайн позначені кваліфікаційні вимоги до випускників вузу. Зокрема, майбутній дизайнер повинен орієнтуватися в спеціальній літературі, як за профілем свого виду мистецтва, так і суміжних областях художньої творчості; володіти знаннями основних закономірностей розвитку мистецтва; розуміти специфіку виразних засобів різних видів мистецтва; володіти практичними навичками різних видів образотворчого мистецтва; володіти теоретичними знаннями і практичними вміннями, необхідними дизайнеру; вміти аналізувати твори в різних видах дизайну; володіти знаннями методів організації творчого процесу

дизайнерів; мати досвід реалізації художнього задуму в практичній діяльності дизайнера; мати реальні уявлення про процес художньо-промислового виробництва; мати навички науково-дослідницької діяльності в галузі мистецтва дизайну [1].

Отже, як ми бачимо, перелік кваліфікаційних вимог дуже різноманітний. Нам хотілося ще раз підкреслити, що концептуально-методичною основою професійної підготовки майбутніх дизайнерів має виступати декоративно-прикладне мистецтво: що забезпечують не тільки збереження національних традицій і культури, а й дозволяє далі розвивати національні традиції в сучасних умовах.

При цьому повинно бути присутнім обов'язкове збереження ручної праці, робота з природними матеріалами, вивчення історії того чи іншого напрямку народного художніх традицій, опора на історичний досвід вітчизняної педагогіки (етно-педагогіки), що є основоположними принципами професійної освіти майбутніх дизайнерів засобами народного декоративно-прикладного мистецтва.

Таким чином, створену нами модель професійної підготовки майбутніх дизайнерів можна розглядати як умовну схему, яка буде показувати в більш простому вигляді властивості, взаємозв'язки і відносини між компонентами досліджуваного об'єкта.

Таблиця 1.

Модель етнічної дизайн-освіти

МЕТА: формування професійно значущих знань і вмінь; підвищення мотивації за рахунок активної професійної діяльності; формування етнічної культури		
ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ЕТНО-ДИЗАЙН ОСВІТИ		
Процесуально- діяльнісний модуль	Суб'єктно- організаційний модуль	Ціннісно- смысловий модуль
1. Теоретичні та	1. Студенти.	1. Соціокультурні

<p>практико-технологічні основи дизайнерської діяльності.</p> <p>2. Практичні основи проектування, малюнка, живопису, композиції т.п</p> <p>3. Моделювання та творча діяльність створення дизайн-об'єкта.</p> <p>4.Пошуково-дослідницька діяльність в області народного мистецтва декоративно прикладного</p>	<p>2.Викладачі та адміністрація ВНЗ</p> <p>3.Представники професійних творчих спілок</p> <p>4.Представники інших країн і культур</p> <p>5.Установи культури (музеї, галереї, бібліотеки, виставки та ін.)</p> <p>6. Центри народного прикладної творчості творчості</p>	<p>цінності, норми, переконання студентсько-педагогічної спільноти.</p> <p>2.Прихильність до національних традицій.</p> <p>3.Спрямованість на духовно-сміслову самовизначення</p>
<p>ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПО ФОРМУВАННЮ ЕТНО-ДИЗАЙН ОСВІТИ</p>		
<p>-теоретичні та практичні заняття:</p> <p>-навчальна етно-практика</p>	<p>- спецкурси з діалектиці традицій; по декоративно-прикладному мистецтву;</p> <p>-самостійна робота;</p> <p>-тематичні зустрічі</p>	<p>-майстеркласи;</p> <p>- тренінгова робота;</p> <p>-виставкова діяльність</p>
<p>ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ</p>		
<p>-технології академічної спрямованості;</p> <p>-технології народних промислів;</p> <p>-технології обробки матеріалів за старовинними методиками;</p> <p>-синтезовані технології створення етнодизайн-об'єктів</p>	<p>-технології полікультурного спілкування;</p> <p>- технологія діалогу</p>	<p>-особистісно-орієнтована технологія:</p> <p>-технології контекстного і проблемного навчання</p>
<p>МЕТОДИ НАВЧАННЯ</p>		
<p>- методи розвитку мальовничих і колористичних умінь і навичок відчуття кольору;</p> <p>- методи розвитку композиційних основ і навичок побудови елементів художнього твору;</p> <p>- методи пошуково-дослідницької діяльності;</p>	<p>- методи розвитку соціально-комунікативної компетентності;</p> <p>- методи по командоутворення;</p> <p>- методи полікультурного діалогу</p>	<p>-метод «мозкового штурму»;</p> <p>-методи з розвитку креативності та активної творчої позиції;</p> <p>-методи розвитку професійної та особистісної рефлексії;</p>

-методи аналітико-синтетичної діяльності		-метод проблемних ситуацій
--	--	----------------------------

Слід підкреслити важливу особливість розробленої нами системи професійної підготовки майбутніх дизайнерів її певну універсальність стосовно професійного навчання даної категорії фахівців. Тобто, в процесі підготовки можна використовувати навчальний тематичний матеріал народно-прикладної творчості певного регіону України, який виступатиме в якості зразків для креативних дизайнерських рішень.

В реалізованій авторській моделі професійної підготовки навчанню етнодизайну студенти вже з першого курсу долучаються до основ народного декоративно-прикладного мистецтва. Зокрема, нами на навчальних заняттях використовуються технології народних художніх промислів. При цьому використовуються також синтезовані технології створення дизайн-об'єктів, які поєднують у собі технології народних промислів і сучасні матеріали.

Пріоритетне значення для професійної освіти дизайнера має живопис, як найважливіший фактор пізнання майбутнім фахівцем-дизайнером матеріальної форми. Принципи живописного виявлення форми в кольорі дозволяють додати в професійній підготовці дизайнера саме той напрямок розвитку творчих здібностей студентів, що обумовлено специфікою навчання. Живопис в поєднанні з малюнком є фундаментальними дисциплінами, вивчення яких дає об'єктивні відповіді і на питання загально-художнього розвитку, і на спеціальні питання дизайнерського проектування.

Малюнок являє собою не тільки один з видів образотворчого мистецтва, а й основу всього реалістичного образотворчого мистецтва, заставу художньої майстерності, відкриває перед

майбутнім дизайнером необмежені можливості і свободу викладу задумів дизайн-проекування.

Загальний принцип формування навчальних завдань заснований на домінуванні в них предметного середовища. Оскільки основним завданням дизайну є конструювання середовищного простору, то в навчальному процесі акцент робиться, в першу чергу, на роботі студентів з предметами середовища. Наприклад, пріоритетна роль у навчанні технологіям обробки матеріалів за старовинними методиками віддається кольору предмета, його конструкції і обсягу, фактурі.

Таким завданням може відповідати освоєння студентами класичної схеми побудови роботи майстрів народних художніх промислів. Роботи народних майстрів характеризують активний колірний діапазон, небагатошаровий живопис, характерний стиль, конкретні колірні завдання і елементи композиційного ладу.

Використовуючи методи розвитку мальовничих і колористичних умінь і навичок відчуття кольору, студенти виконують такі завдання.

1. Завдання, спрямоване на переосмислення художнього образу оригіналу і створення авторського твору.

Пропонується кілька варіантів художніх творів народного декоративно-прикладного мистецтва. Необхідно виконати копію твору, вивчаючи стиль народних майстрів, аналізуючи технічні прийоми, які ними використовувалися.

Завданнями при академічному копіюванні є:

- а) вивчення композиції;
- б) аналіз колористичної гами;

- в) визначення технічних прийомів;
- г) визначення основних кольорів і домінуючого кольору;
- д) виявлення основного елемента композиції,

Після завдань з академічного копіювання творів народного майстра або предмета народно-декоративного мистецтва виконується аналітична копія твору.

Завдання аналітичного копіювання:

- а) зміна композиції;
- б) зміна колористичної гами;
- в) заміна домінуючого кольору;
- г) посилення звучання основного елемента;
- д) зменшення образного звучання основного елемента.

Студенти вчаться також створювати копії твори українських майстрів.

Завдання при копіюванні:

- а) точний і уважний аналіз художнього твору;
- б) точне копіювання творів давньоукраїнського мистецтва;
- в) застосування будь-якого живописного матеріалу, незалежно від авторського першотвору. Живописні матеріали для копії: акварель, гуаш, темпера, масло, папір, дерево, полотно, картон.

В цілому, навчальні завдання в спеціальній моделі професійної підготовки студентів складаються з трьох частин - теоретичної, практичної та самостійної.

Реалізація теоретичної частини (у вигляді лекцій, семінарів, тематичних дискусій) дозволяє студентам отримувати теоретичні знання з основних напрямків культури різних етносів, народного прикладного творчості, про провідних майстрів минулого, про давньоукраїнське мистецтво і т.п.

Практична складова авторської моделі професійної підготовки майбутніх дизайнерів, зокрема, малярства та народним прикладним мистецтвом дають студентам можливість освоювати різні технічні прийоми умовно-узагальненого, декоративного зображення; методи розвитку композиційних основ і навичок побудови елементів художнього твору; технології обробки матеріалів за старовинними методиками.

Третя складова нашої моделі підготовки майбутніх дизайнерів навчання етнодизайну полягала в створенні педагогічних умов для самостійної творчої та дослідницької роботи. Для розвитку творчої самостійності та індивідуального художнього стилю майбутнього дизайнера нами був створений спецкурс «Творча майстерня».

Самостійним завданням передують лекції, бесіди, екскурсії, де основною темою виступає декоративність в живопису майстрів минулого, Також проводяться дискусії про сучасних уявленнях художників і дизайнерів, про декоративність. Самостійна робота студентів з необхідністю вирішення системи науково-дослідних завдань орієнтована на формування у майбутніх дизайнерів не тільки дослідницьких навичок, але й креативності мислення, допитливості, комбінаторних умінь.

Самостійної роботи над завданням (наприклад, натюрмортом) передує також пошукова і етнографічна робота студентів. Вони

збирають матеріал з тематики завдання: історичні довідки, інформацію про побут, майстрів епохи тематичного завдання.

Основою декоративно-прикладного мистецтва вважається орнамент, який є базовим компонентом в системі професійної художньої освіти майбутніх дизайнерів. Блок навчально-методичних завдань по орнаменту, який включається в поглиблений і розширений курс професійної підготовки майбутніх дизайнерів, може виступати ефективним засобом якісної зміни даної підготовки, в сукупності з іншими навчальними завданнями і дослідженнями.

Основний педагогічною технологією, яка використовується в цих завданнях, є поєднання технологій академічної спрямованості і технологій народних промислів (синтезовані технології).

Крім того, відвідування студентами музеїв, в експозиції яких включені твори давньоукраїнського мистецтва, живопис і декоративно-прикладне мистецтво дозволяє їм розширювати свої професійні знання, знайомитися з відповідними техніками виконання твору,

Студентам даються спеціальні завдання при відвідуванні музеїв:

- а) збір матеріалу для створення авторського твору;
- б) вивчення історичного матеріалу;
- в) підбір матеріалів для написання і захисту рефератів.

Завдання, які передбачають створення авторського твору на основі переосмислення художнього твору оригіналу, включають в себе, наприклад, вивчення технічних прийомів народного розпису, його створення, технологія нанесення барвистого шару, методика ведення розпису.

З майбутніми дизайнерами проводиться музейна і малювальна практика, в ході яких вирішуються навчальні завдання по:

- Пошукової дослідній роботі;
- Спостереження і замальовок - створення художніх робіт.

Місця проведення практик: музеї, історичні місця, монастирі, частини історичного міста і передмістя.

Пошукова дослідницька робота представляє собою збір фотографічного і документального матеріалу з місця проведення практики. Потім студенти пишуть звіт, готують реферат,

Художня робота полягає в начерках, замальовках історичних місць (ландшафт, інтер'єр, предмети старовини, архітектура, елементи архітектури і т.д.).

При закінченні практики студенти повинні написати (фарбами) підсумкову роботу: пейзаж, екстер'єр, фрагмент, а також підготувати реферат - як підсумок своєї теоретико-аналітичної роботи.

Проводиться вивчення і використання прийомів народного малярства при створенні майбутніми дизайнерами авторського твору. Далі дається завдання з використанням старовинних технічних прийомів і технологій після чого необхідно створити ескіз свого майбутнього твору.

Темами ескізів можуть виступати:

- Сучасний інтер'єр із застосуванням елементів народного побуту;
- Інтер'єр в народному стилі, інтер'єр в давньоукраїнському стилі;
- Створення дизайн-об'єкта (арт-об'єкта) із застосуванням технологій майстрів народного декоративно-прикладного мистецтва;

- Сучасний ландшафт в давньоукраїнському стилі і т.п.

На старших курсах студентам пропонується вирішувати більш складні художньо-дизайнерські завдання, працюючи над зображенням людини і включенням зображень антропоморфного характеру в вироби традиційного прикладного мистецтва,

Крім того, студенти старших курсів беруть активну участь у виставковій та конкурсній діяльності, активно взаємодіють з представниками творчих спілок, центрами народних промислів, нерідко беручи участь в спільних проектах,

Висновок. Отже, у всіх проведених майбутніми дизайнерами навчальних заняттях з живопису та малюнку особливу роль відіграє здатність студентів творчо інтерпретувати натуру, тобто вміння подумки відволіктися від безлічі її деталей, особливостей і виділити якісь окремі її сторони і ознаки.

Без абстрагування немислима взагалі ніяка творча діяльність, Робота в області традиційного декоративно-прикладного мистецтва неможлива без використання прийому творчої інтерпретації. Він передбачає відволікання від другорядних, несуттєвих деталей заради створення художнього образу, обумовленого творчим задумом твору. Здатність абстрагуватися від малозначущих елементів, здатність творчо підходити до створення нових дизайн-образів, дизайн-проектів є одним з професійно-важливих якостей майбутніх фахівців-дизайнерів.

Таким чином, у пропонованій моделі підготовки щодо навчання етнодизайну студенти вчать створювати дизайн-об'єкти, спираючись на інтегральний комплекс народних декоративно-

прикладних традицій в поєднанні з сучасними технологіями, з закономірностями академічного мистецтва.

Література:

1. Класифікатор професій ДК 003:2010 / Укладач В. Кузнєцов. – Ч.:Фактор, 2011. – 512 с.
2. Максимович В.Ф. Традиционное прикладное искусство в современном мире и современном образовании [Электронный ресурс] / В.Ф. Максимович // Осенняя школа традиционного прикладного искусства: Программа и учебные материалы. - СПб, 2006. - С. 13-16.
3. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості / В.О. Моляко //Актуальні проблеми сучасної української психології: [наук. зап.]. – К., 2002. – Вип. 22. – С. 221 – 229. – (Ін-т психології ім. Г.С. Костюка; АПН України).
4. Татіївський П.М. Особливості становлення та перспективи розвитку дизайну в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук: спец. 05.01.03 «Технічна естетика» / П.М. Татіївський. – К., 2002. – 23 с.
5. Тименко В.П. Становлення академічної дизайн-освіти / В.П. Тименко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Науковий журнал. – Вип. 31. – Житомир, 2007. – С. 63–67.

References:

1. Klasifikator profesij DK 003:2010 / Ukladach V. Kuznecov. – Ch.: Faktor, 2011. – 512 s.
2. Maksimovich V. F. Tradicionnoe prikladnoe iskusstvo v sovremennom mire i sovremennom obrazovanii [Jelektronnyj resurs] / V.F. Maksimovich // Osennjaja shkola tradicionnogo prikladnogo iskusstva: Programma i uchebnye materialy. - SPb, 2006. - S. 13-16.

3. Moljako V.O. *Psihologichna teorija tvorhosti* / V.O. Moljako //Aktual'ni problemi suchasnoï ukraïns'koï psihologii: [nauk. zap.]. – K., 2002. – Vip. 22. – S. 221 – 229. – (In-t psihologii im. G.S. Kostjuka; APN Ukraïni).
4. Tatiïvs'kij P.M. *Osoblivosti stanovlennja ta perspektivi rozvitku dizajnu v Ukraïni: avtoref. dis. na zdobuttja nauk. stupenja kand. tehn. nauk : spec. 05.01.03 «Tehnichna estetika»* / P.M. Tatiïvs'kij. – K., 2002. – 23 s.
5. Timenko V.P. *Stanovlennja akademichnoï dizajn-osviti* / V.P. Timenko // *Visnik Zhitomirs'kogo derzhavnogo universitetu imeni Ivana Franka. Naukovij zhurnal.* – Vip. 31. – Zhitomir, 2007. – S. 63–67.